

der Arbeitsgruppe "Sukzessionsforschung auf Dauerflächen". Münsterse Geographische Arbeiten 20. Paderborn: 35-43.
 ZIMMERMAN, D. & M. WOIKE, 1982. Das Schaf in der Landschaftspflege. LÖLF-Mitteilungen VII 2: 1-13.

Dit artikel is het vierde in een reeks over bosbeheer in Zuid-Limburg naar aanleiding van het op 1 november 1988 te Vijlen gehouden "mini-symposium hellingbosbeheer". De vorige artikelen verschenen in de nummers 78(3): 48-54, 78(4): 65-71 en 78(5): 80-85.

MEST VAN DE INGEKORVEN VLEERMUIS (MYOTIS EMARGINATUS)

W.G. VERGOOSSEN, Hulststraat 20, Echt

Bij het inventariseren van vleermuizen in hun zomerverblijfplaatsen, blijken deze dieren regelmatig niet (meer) aanwezig, dan wel onvindbaar te zijn. Mestvondsten kunnen dan een indirecte informatiebron vormen.

WIERSEMA (1979) ontwikkelde hiertoe een methode waarbij diameter, kleur, structuur en vorm van de keutel een determinatie of minstens een indicatie van de soort mogelijk maken. In zijn overzicht behandelt Wiersema 10 inheemse soorten. Hierbij ontbreekt de Ingekorven vleermuis (*Myotis emarginatus*). Gedurende de zomer 1988 was ik in de gelegenheid om een grotere hoeveelheid mest van de Ingekorven vleermuis te verzamelen in een kraamkolonie van de onderhavige soort te Echt (VERGOOSSEN, in prep.).

METHODE

Voor het meten en beschrijven van de keutels is uitsluitend volledig intact materiaal gebruikt, met een opsplitsing in vers (nog zacht) en oud (gedroogd) materiaal. Het meten zelf gebeurde met een schuifmaat (nonius 0,05 mm). Volgens Wiersema levert een monster-grootte van 50 keutels al zeer nauwkeurige resultaten op.

RESULTATEN

Op de eerste plaats is bij beide partijen van elke keutel de grootste diameter gemeten (tabel I).

De lengte is alleen bij het gedroogde materiaal bepaald: $10,03 \pm 1,47$ mm

(9,70 - 10,35). Vanwege de grote variatie geldt deze maat niet als indicatief. Opvallend bleek wel, dat $\pm 30\%$ van alle keutels aan één uiteinde een zeer spits puntje (0,1 - 2,0 mm) had. De vorm kenmerkte zich verder door veel insnoeringen. De structuur van de keutels valt binnen de categorie 'fijn'. Vers materiaal is glanzend zwart van kleur, oud gedroogd materiaal is daarentegen dofzwart.

DISKUSSIE

Op basis van hun diameter vallen de keutels van de Ingekorven vleermuis, samen met die van de Rosse vleermuis (*Nyctalus noctula*), de Meervleermuis (*Myotis dasycneme*) en de Gewone grootoorvleermuis (*Plecotus auritus*), in de tweede categorie van Wiersema ($\bar{x}$ 2,53 - 3,10 mm). Laten wij vervolgens de macht van het grote getal gelden, dan lijkt verwarring met de Gewone grootoorvleermuis ($N = 500$; $\bar{x} = 2,56 \pm 1,48$) zeer reëel. Verschilpunten kunnen zijn:

– de kleur: Bij de Ingekorven vleermuis is die steeds zwart, bij de Gewone grootoorvleermuis donkerbruin tot zwartbruin.

– structuur: Bij de Ingekorven vleermuis 'fijn' en bij de Gewone grootoorvleermuis 'vrij grof'.

– vorm: Kenmerkend bij de Ingekorven vleermuis zijn de spitse puntjes aan één uiteinde ($\pm 30\%$). Bij de Gewone grootoorvleermuis komen deze puntjes niet of nauwelijks voor (eigen waarneming).

In hoeverre kleur en structuur variëren onder invloed van het opgenomen voedsel is nagenoeg onbekend.

Verwarring kan mogelijk ook nog optreden met keutels van de Meervleermuis ($N = 750$; $\bar{x} = 2,67 \pm 1,98$), maar die kenmerken zich verder door het vrijwel ontbreken van insnoeringen, die bij de Ingekorven vleermuis juist veel voorkomen.

SUMMARY

Droppings of the bat *Myotis emarginatus* are briefly described.

LITERATUUR

WIERSEMA, G., 1979. De bruikbaarheid van vleermuizemest voor faunistisch onderzoek. Natuurhistorisch Maandblad 68 (1): 3 - 9.

Tabel I. De grootste diameter van de keutels.

aard van de keutels	$\bar{x}$	s.d.	95%-betrouwbaarheids-interval voor het gemiddelde
vers (N = 100)	$2,56 \pm 0,26$ mm		(2,51 - 2,61 mm)
oud (N = 84)	$2,54 \pm 0,30$ mm		(2,48 - 2,60 mm)